

تلاش برای حفظ تاریخ خاورمیانه و نگهداری آینده آن

بینش و انگیزه

ماه می سال ۲۰۱۵ میلادی بود و قوای داعش^۱ در حال پیشروی به سوی شهر پالمیرا بودند. این شهر که در مرکز سوریه واقع است، در طی هزاران سال پیاپی چهارراه تمدن‌ها بوده و به میراثی گران‌بها از هنر و معماری می‌نازد که آمیزه‌ای نادر از تاثیر یونان و روم و ایران است. در این هنگام بود که مامون عبدالکریم، مدیر آثار باستانی سوریه، هشدار داد که «اگر داعش وارد پالمیرا شود، ویرانی آن را رقم خواهد زد. اگر این شهر باستانی سقوط کند، فاجعه‌ای بین‌المللی خواهد بود.»^۲ تنها دو ماه پیش از آن، داعش شهر ۳۰۰۰ ساله نمرود واقع در شمال عراق را با خاک یکسان کرده بود؛ الگویی که این افراطیون در هر شهری که تصرف می‌کنند پی می‌گیرند از خرد کردن آثار در موزه‌ای در موصل تا هجوم مسلحانه به پیکره‌های جایگزین ناپذیر واقع در هترا (یا الحضر) و به مسلسل بستن آن‌ها.^۳

در حالی که داعشی‌ها در سر راه خود به پالمیرا - ونیز شنزارها (Venice of the Sands) - به شهر السُخنة رسیده بودند، گروهی دیگر نیروهای خود را در مقابله با آن‌ها جمع می‌کرد، آن‌ها نه سرباز که باستان‌شناسان و دانشجویان و شهروندان نگران بودند. در حالی که کارکنان موزه پالمیرا به بسته‌بندی آثار باستانی برای انتقال آن‌ها به بیرون از شهر مشغول شده بودند، شبکه‌ای از داوطلبان وارد مکان‌های تاریخی شدند تا به فهرست کردن آثار بپردازند و هر چه را می‌توانستند از دسترس نیروهای داعش پنهان کنند.^۴ با ورود نیروهای داعشی به شهر، به رگبار بستن و پرتاب خمپاره به سوی کارکنان موزه که مشغول انتقال گنجینه آثار به کامیون بودند، آغاز شد. با این حال، کارکنان موزه پالمیرا هراسی از این بابت به دل راه ندادند، چرا که به گفته یکی از آن‌ها «ما به اهمیت آنچه می‌کردیم واقف بودیم.» ده دقیقه‌ای پس از گریز آن‌ها از محل، نیروهای داعشی به موزه وارد شده و تنها چیزی که یافتند،

قفسه‌های خالی از اشیاء عتیقه و آثار باستانی بود و مجسمه‌های سنگینی که نقل و انتقال آن‌ها بدون جرثقیل ممکن نبود.^۵

دو گروه داوطلب که جهت حفظ میراث باستانی کشور تلاش می‌کنند، از طرف باستان‌شناسان سوریه‌ای مقیم خارج رهبری و هدایت می‌شوند: یکی از این دو گروه "میراث برای صلح" ([Peace for Heritage](#)) نام دارد که اسبر صبرین، باستان‌شناس سوری ساکن اسپانیا

آن را پایه‌گذاری کرده است؛ و دیگری "مردان یادمان‌ها" (Monuments Men) است که باستان‌شناس سوری، عمرو العزم، در آمریکا بنا نهاده و نام گروه را با الهام از تلاش [سربازان و دانشگاهیان در جنگ جهانی دوم برای نجات آثار باستانی اروپا از چنگ نیروهای آلمان نازی](#) انتخاب کرده است. به موازات این تلاش‌ها، گروه‌های دیگری با بهره‌جستن از فن‌آوری الگوسازی دیجیتال (digital modeling)، در پی حفاظت از مناطق باستانی و میراث آن هستند: طرح معروف به پروژه موصل ([Mosul Project](#))، با بهره‌گیری از اسکنر سه‌بعدی (شبیه‌سازی مجازی اشیاء)، در پی تهیه کاتالوگی دیجیتال از آثار موزه موصل است؛ طرح معروف به پروژه نوین پالمیرا ([New Project Palmyra](#)) در پی بازسازی دیجیتال این شهر باستانی است؛ طرح سای-آرک ([CyArk](#)) مخفف سایر آرشیو، بایگانی دیجیتالی) که بن‌قصیره بنیان‌گذار داشته که خود زاده موصل است و با استفاده از اسکنر لیزری پیشرفته در پی نقشه‌برداری دیجیتالی از مناطق باستانی تا سطح میلیمتری است.^۶ شاید برجسته‌ترین مورد از ابتکارهایی از این دست فعالیت موسسه باستان‌شناسی دیجیتال ([Archaeology Digital for Institute](#)) باشد: پروژه مشترکی از دانشگاه‌های هاروارد و آکسفورد با همکاری با یونسکو، که دوربین‌های ارزان‌قیمت تصویربرداری سه‌بعدی دیجیتال در اختیار شهروندان سوری، عراقی و دیگر کشورهای خاورمیانه قرار می‌دهد.^۷

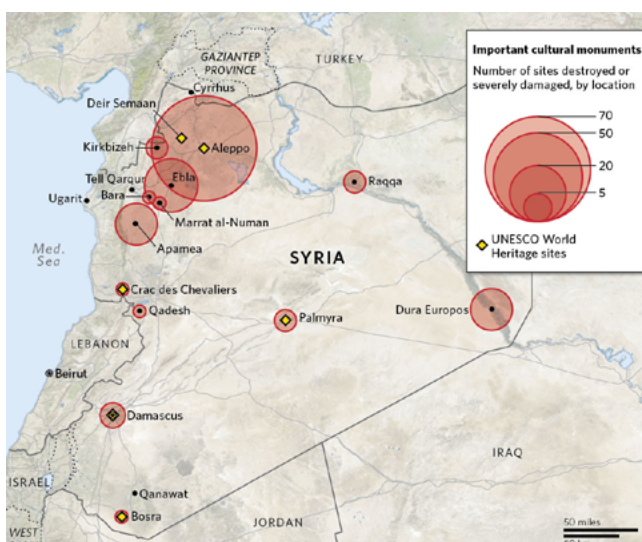
آنچه این گروه‌های ناهمگون را به یکدیگر نزدیک می‌سازد، تلاش آنها برای پاسداری و نجات میراث باستانی خاورمیانه است. قصیره، به عنوان نمونه، هنگامی به شبیه‌سازی مجازی آثار باستانی روی آورد که طالبان در افغانستان در سال ۲۰۰۱ میلادی دست به تخریب [بوداهای بامیان](#) زدند. خود قصیره می‌گوید: «این تخریب ابلهانه‌ای است که شالوده معرفت و تاریخ ما را از بین می‌برد».^۸ عمرو العزم انگیزه مشابهی داشت چون شاهد خسارتی بود که غارت میراث سوریه به جای می‌گذاشت. می‌گوید: «وقتی دامنه تخریب را دیدیم، با خودم گفتم که اگر کاری نکنم، نمی‌توانم با فرزندانم روبرو شوم (و جوابی به آن‌ها بدهم).»^۹

اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت

«مردان یادمان‌ها»ی سوریه در ۲۰۱۲ میلادی دست به دست هم دادند تا فهرستی غیررسمی تهیه کنند از آسیبی که به مناطق و آثار باستانی این کشور در استان‌های ادلب و حلب تا آن تاریخ وارد شده بود.^{۱۰} عمرو العزم می‌گوید: «ما بر آن شدیم که ببینیم چه کاری می‌توان هر جا که لازم است برای کاهش آسیب‌ها کرد و مهم‌تر

از آن میزان آسیب‌های اتفاق افتاده را مستند کنیم.^{۱۱} دوستان و همکاران ما از دانشگاه‌ها و موزه‌ها و وزارتخانه‌های سوریه به هم پیوستند و بدین ترتیب شبکه‌ای فراگیر و ملی به وجود آمد که اکنون تعداد اعضایش بالغ بر ۲۰۰ نفر است. یکی از اعضا می‌گوید: «خیلی از ماها قبل از جنگ با هم آشنا بوده‌ایم چون در یک حوزه کار می‌کردیم. این کار را هم آغاز کردیم چون جدا به اهمیت آن واقف بودیم»^{۱۲}

بخش بزرگی از کار داوطلبان این شبکه مستندسازی خسارت‌های وارد شده به میراث است. آن‌ها در بازدید از مناطق آسیب دیده

عکس‌برداری می‌کنند یا با گوشی‌های همراه و دوربین‌های دیجیتال فیلم می‌گیرند. در برخی موارد آثاری را که در خطر غارت باشند دفن می‌کنند و مختصات جی.پی.اس محل را ضبط می‌کنند تا بعداً برای بازیابی آثار استفاده شود. گاه اتفاق می‌افتد که در قالب دلالت آثار عتیقه در می‌آیند تا بتوانند با قاچاقچیان میراث ملاقات کنند و از اشیائی که برای فروش عرضه شده عکس بگیرند. سپس این عکس‌ها را برای همکاران دانشگاهی خود در اروپا و آمریکا ارسال می‌کنند تا اطلاعات جمع‌آوری شده، از طریق ایشان در اختیار نیروی پلیس قرار داده شود.^{۱۳} شورای بین‌المللی موزه‌ها (International Council of Museums) یک فهرست اعلام وضعیت قرمز (Emergency Red cultural artifacts List of Syrian) از میراث باستانی سوریه که در خطر قاچاق است تهیه کرده و آن را در اختیار دستگاه‌های پلیس کشورهای همسایه قرار داده است تا بتوانند اشیای غارت شده را شناسایی کنند.^{۱۴}

هر گاه امکان داشته باشد، اعضای این شبکه‌ها در حفاظت از اشیاء باارزش تلاش می‌کنند. مثلاً در ماه مارس ۲۰۱۵ بود که برای پاسداری از موزائیک‌های باستانی موزه شهر مَعْرَة (التَّعْمَان) در سوریه در برابر بمباران دست به کار شدند. برای این کار، داوطلبان به قاچاق پوشش‌های حفاظتی اقدام کردند، به این بهانه که از آن برای دفن و کفن استفاده خواهد شد تا هدف واقعی‌شان مخفی بماند و اطمینان پیدا کنند که موزه شهر مورد حمله قرار نمی‌گیرد. بدین ترتیب موفق شدند ۱۴۹ متر مربع (۱۶۰۰ فوت مربع) از موزائیک‌های باستانی را بیوشانند. گام بعدی حفاظت از خود موزه با چیدن کیسه‌های شن در مقابل دیوارهای داخلی آن بود تا موزائیک‌ها از حمله در امان بمانند.^{۱۵} همانند مواردی دیگر، داوطلبان در تماس با مقامات سوری از آن‌ها خواستند تا موزه هدف قرار نگیرد - با این حال، سه ماه بعد هلی کوپترهای ارتش سوریه با بمب‌های بشکه‌ای به محوطه موزه حمله کردند و چندین موزائیک و مجموعه ساختمان موزه بشدت آسیب دید.^{۱۶}

شبکه داوطلبان همچنین آثاری را از محوطه‌های باستانی که در خطر حمله قرار داشتند جابه‌جا کرده‌اند. اوایل سال ۲۰۱۵، باستان‌شناسان در حلب ۶۰۰ نسخه خطی و ابزار ستاره‌شناسی را از کتابخانه مسجد حلب بیرون بردند تا از گزند حملات هوایی رژیم در امان باشد.^{۱۷} با این وجود، نجات دادن همه چیز از تخریب نیروهای داعشی، قوای طرفدار رژیم، نیروهای مخالفان و چپاول غارتگران فرصت‌طلب غیر ممکن است. عمرو العزم می‌گوید: «دامنه تخریب به حدی است که ما نمی‌توانیم (در حفظ همه آثار) موفق شویم»^{۱۸}

با این حال، این افراد به تلاش خود ادامه می‌دهند. پروژه «میراث برای صلح» تمرکز خود را روی برگزاری

کارگاه‌هایی در ترکیه قرار داده و همزمان ارتباط خود را با فعالان داخل سوریه از طریق اسکایپ حفظ می‌کند. صبرین می‌گوید: «ما مربی تربیت می‌کنیم و آن‌ها را به داخل سوریه می‌فرستیم تا به نوبه خود دیگران را آموزش دهند. زنجیره‌ای (آموزشی) است.»^{۹۱} برنامه آموزشی شیوه کاتالوگ کردن آسیب‌ها را به صورتی استاندارد می‌آموزد و اینکه بهترین روش‌های حفاظت از اماکن در خطر چیست. این برنامه وسایل کار را هم در اختیار مشارکت کنندگان قرار می‌دهد.^{۹۲}

در همین حال، گروه‌های دیگری هم سرگرم شبیه‌سازی مجازی از محوطه‌های باستانی‌اند، تا در صورت آسیب یا تخریب بتوان در آینده بازسازی آن‌ها را تسهیل کرد. اسکنرهای پیشرفته سای-آرک میلیون‌ها نقطه نوری را به سطح آثار می‌تاباند تا از هر انحنایی الگوبرداری شود، این نقاط اسکن شده با عکس‌های دیجیتال با کیفیت بالا ترکیب می‌شود تا مدل شبیه‌سازی شده دیجیتال ساخته شود. فرآیند شبیه‌سازی (در هر پروژه) یک هفته طول می‌کشد و ۵۰ هزار دلار هزینه دارد. این مجموعه "واقعیت مجازی" را می‌توان به عنوان نقشه‌ای با دقت مهندسی برای بازسازی قلمداد کرد. چنین روشی در مورد بازسازی مقبره‌های سلطنتی کاسوبی در اوگاندا (Royal Tombs at Kasubi in Uganda) که در ۲۰۱۰ سوخته بود، استفاده شد زیرا یک سال پیش از آن پروژه آرشو سایبری از آن‌ها نقشه‌برداری کرده بود و داده‌ها در دسترس عموم قرار داشت. در اواخر سال ۲۰۱۲، دولت اوگاندا طرحی را برای بازسازی این مقابر تاریخی با استفاده از نقشه‌های دیجیتال سای-آرک راه‌اندازی کرد.^{۹۳}

دست‌اندرکاران حفاظت دیجیتالی همچنین امیدوارند بتوانند پایگاه داده بزرگی از آثار به تاراج رفته تهیه کنند تا خرید و فروش آن‌ها را غیرممکن سازند. همانطور که راجر میچل، از موسسه باستان‌شناسی دیجیتال، می‌گوید: «هرچه را که (داعشی‌ها) بتوانند بدزدند و منتقل کنند به دلال‌هایی در ترکیه و جاهای دیگر می‌فروشند و این‌ها هم داستانی سر هم می‌کنند تا تظاهر کنند که مثلاً این آثار عتیقه را باستان‌شناسی محترم در قرن نوزده میلادی هنگامی که در سوریه سرگرم حفاری بوده به سال ۱۸۷۰ از زیر خاک بیرون کشیده است. بنابراین، اگر برای نمونه از این اشیاء در نمود در ۲۰۱۵ عکس‌هایی داشته باشیم که مختصات جی.پی.اس محل هم رویش درج شده باشد، دیگر برای همیشه این اشیاء غیرقابل فروش خواهند شد.»^{۹۴} در حالی که داوطلبان سوری و عراقی برای حفظ این میراث از غارت تلاش و خسارت‌ها را ثبت می‌کنند، فن‌آوری دیجیتال می‌تواند امکانات تازه‌ای ارائه کند. همان گونه که ماتیو وینسنت از پروژه موصل یادآور می‌شود: «فن‌آوری جدید حفظ این اشیاء را حتی در صورت از میان رفتن واقعیت عینی‌شان، ممکن ساخته است.»^{۹۵}

رهبری

کسانی که برای حفاظت از میراث فرهنگی خاورمیانه تلاش می‌کنند، در تمام منطقه پراکنده‌اند و در گروه‌های کوچک کار می‌کنند نه زیر یک چتر واحد. عمرو العزم می‌گوید: «این‌ها در یک شبکه واحد و با رهبری واحد کار نمی‌کنند که همه با هم مشغول کار باشند و سازمان یافته باشند. عمده کار در بر پایه کارهای موردی و فردی پیش می‌رود.»^{۹۶} هر گونه هماهنگی هم در این زمینه محدود است. مثلاً، صبرین گاه تا روزی دوازده ساعت پای اسکایپ با داوطلبان شبکه خود در تماس است و اغلب در انتهای روز صدایش کاملاً می‌گیرد.^{۹۷}

در حال حاضر، ده‌ها سازمان از این دست سرگرم فعالیت برای پاسداری از میراث سوریه هستند و برخی از آن‌ها تحت رهبری دانشگاه‌ها و نهادهای بزرگ قرار دارند.^{۹۸} در این زمینه، علاوه بر موسسه باستان‌شناسی دیجیتال که دانشگاه‌های هاروارد و آکسفورد اداره می‌کنند، می‌توان به "پروژه حفظ میراث سوریه و عراق" (Safeguarding the Heritage of Syria and Iraq Project) اشاره کرد که کنسرسیومی است متشکل از دانشگاه پنسیلوانیا،

موسسه اسمیتسونیان (Smithsonian Institution)، انجمن آمریکایی برای پیشرفت علم (AAAS)، موسسه آمریکایی صلح (US Institute of Peace)، دانشگاه ایالتی شاونی (Shawnee State University)، و سازمان سوری روز بعد (The Day After).²⁷ با این حال، داوطلبانی که تلاش‌های میدانی را بر عهده دارند تا حدود زیادی از رهبری متمرکز بی‌بهره‌اند.

محیط مدنی

در سوریه، غارت فرصت‌طلبانه میراث که بعد از آغاز جنگ داخلی در سال ۲۰۱۱ میلادی شروع شد، هم به دست نیروهای طرفدار رژیم و هم نیروهای مخالفان در ارتش آزاد سوریه و همچنین شهروندان عادی که به دنبال نانی برای خانواده‌های خویش بودند، راه را برای ایجاد تجارت سازمان‌یافته فراملی هموار کرده که به تامین مالی تروریسم می‌پردازد.^{۸۲} با پیشروی در خاک عراق و سوریه، داعش فرصت سود بردن از بازار سیاه عتیقه را نیز به دست آورده است. داعش پس از آنکه نخست دست محلی‌ها را برای حفاری‌های شخصی باز گذاشت تا در عوض «مالیات»، جنس زیر خاکی ارائه کنند، به تدریج کنترل خود را بر این تجارت افزایش داد و اول به حفاران نیمه‌حرفه‌ای مجوز داد و سپس نمایندگانی از جانب خویش برای نظارت بر کار آن‌ها گمارد و نهایتاً به طور مستقیم وارد میدان غارتگری میراث شد.²⁹ در پاییز ۲۰۱۴، این گروه تشکیلاتی رسمی در شهر منبج در نزدیکی مرز سوریه با ترکیه به راه انداخت تحت عنوان «اداره باستان‌شناسی» تا فروش و انتقال آثار باستانی را سازمان دهد.^{۳۰} غارت میراث امروزه پس از نفت دومین منبع اصلی درآمد داعش است.^{۳۱}

در همین حال، داعش به تخریب آثار باستانی باارزش و محوطه‌های تاریخی دست می‌زند که هم متکی به ایدئولوژی افراطی این گروه است و هم اهدافی عملی‌تر دارد. داعش شیعیان، مسیحیان، ایزدی‌ها، صوفی‌ها، علوی‌ها و دیگر اقلیت‌های دینی را ملحد و مرتد تلقی کرده و نابودی اماکن مذهبی برایش از تهاجم وحشیانه به مردان و زنان و کودکان آن‌ها جدا نیست. به گفته یکی از کنش‌گران آشوری، این گروه «نه تنها با باورهای ما سر ستیز دارد، که با تاریخ و هنر و ادبیات ما هم می‌ستیزد که چیزهایی غیرقابل جانشین‌اند. اگر این روند تخریبی پایان داده نشود، ما مردم تماماً همراه با کلیسایمان، بناهایمان و تاریخمان از بین می‌رویم.»³² ولی تخریب

داعش یک ملاحظه عملی هم دارد: ارزش تبلیغاتی و پروپاگاندا. به قول عمرو العزم: «این جنایت‌ها با دقت محاسبه شده و این پیام مشخص را با خود دارد که داعش اینجا است و هر کاری بخواهد بدون نگرانی از مجازات انجام می‌دهد و ... جامعه بین‌المللی هم در جلوگیری از آن‌ها ناتوان است.»³³ یکی دیگر از سوری‌ها می‌گوید: «عملیات مداوم آن‌ها برای آن است که ما را به ماقبل تاریخ برگردانند؛ ولی موفق نخواهند شد.»³⁴

در یک منطقه جنگی که در آن صدها نفر کشته شده‌اند، شکنجه شده‌اند یا مورد تجاوز قرار گرفته‌اند و ربوده شده‌اند، کسانی که برای حفظ میراث فرهنگی خود تلاش می‌کنند با موانع و خطرات جدی بسیار روبه‌رو هستند.⁵² یکی از داوطلبان شرایطی را که در آن کار می‌کنند اینطور توصیف می‌کند: «ما مردمی را می‌بینیم که به طور متوالی برق ندارند یا بیش از یک ماه است آب نداشته‌اند. ما مردمی را می‌بینیم که مرتباً زیر بمباران بشکهای بوده‌اند، کسانی که در موزه‌ها و دیگر نهادهای فرهنگی کار می‌کنند که بنای آنها صدمات زیادی از این بمب‌ها یا از حمله‌های مستقیم خمپاره‌ای دیده است.»³⁶

این داوطلبان شجاع از هر سو مورد تهدید هستند. یکی از کنش‌گران پروژه «مردان یادمان‌ها» می‌گوید که مامورین رژیم از فعالیت‌های آن‌ها اطلاع دارند و می‌خواهند ردشان را بگیرند چرا که فعالیت‌های این داوطلبان افشاگر تگری حامیان رژیم است.³³ به علاوه، می‌گوید که «نیروهای دیگر نیز» از جمله داعش و شاخه‌های سوری القاعده و جبهه النصره «اگر از کار ما اطلاع کسب کنند، ممکن است جانمان را بگیرند. بنابراین در سایه حرکت می‌کنیم.»³³ شاید برجسته‌ترین نمونه این پیامدهای مرگبار، خالد الاسعد باستان‌شناس سوری باشد که در اوت ۲۰۱۵، به دلیل سرباز زدن از دادن نشانی محل دفن برخی از آثار مخفی شده پالمیرا، سر بریده شد.⁹³

از آنجا که فیلم گرفتن و عکسبرداری در سوریه بلافاصله سوءظن مامورین رژیم و همچنین مخالفان را برمی‌انگیزد، شهروندان محل باید در مستندسازی محوطه‌های تاریخی احتیاط را رعایت کنند. از آنجا که «استفاده از دوربین‌های عادی خطر آفرین است»، برخی از کنش‌گران از دوربین‌های مینیاتوری و مخفی شده در قلم استفاده می‌کنند.⁴ موسسه باستان‌شناسی دیجیتالی هم با همکاری یونسکو، دوربین‌های فیلم‌برداری سه بعدی و ارزانی را در اختیار داوطلبان در منطقه می‌گذارد و در عین حال از آن‌ها می‌خواهد تا از کار کردن در مناطق تحت کنترل داعش و یا هوادارانش خودداری کنند.¹⁴ برای رعایت تدابیر حفاظتی بیشتر، بین زمان عکاسی و انتشار تصاویر آن‌ها روی وب سه ماه فاصله می‌گذارند تا بدین ترتیب مشخص کردن اینکه چه کسی تصاویر را تهیه کرده مشکل‌تر شود. نهایتاً، برای دور زدن شبکه غیرقابل اعتماد اینترنت و نیز دوری از اتصال کند شبکه محلی، به همراه دوربین‌ها پاکت‌های پستی توزیع می‌شود که هزینه پست آن از قبل پرداخت شده و بنابراین داوطلبان می‌توانند کارت حافظه دوربین را به سادگی ارسال کنند.²⁴ به هر حال، در تمام مراحل «رازداری سلاح مهمی است». این پروژه‌ها فهرست محوطه‌های تاریخی را که باید حفاظت شود کاملاً مخفی نگه می‌دارند تا به دست داعش نیافتد و به «اهداف تخریب» آن‌ها تبدیل نشود.³⁴

داشتن هدف است که این کنش‌گران را در عین مخاطرات منطقه پیش می‌برد. یکی از کنش‌گران سوری می‌گوید: «بعضی وقت‌ها، مثلاً وقتی که دارم با یک کیسه شن روی پشتم از وسط میدانی باز می‌دوم و همه جا هم پر است از تک‌تیرانداز، از خودم می‌پرسم خُل ام یا نه؟!» با این حال، هم او و هم همکاران او به کار خود ادامه می‌دهند. «واگره دیگر چیزی در سوریه باقی نخواهد ماند. و بعد ما کجا خواهیم بود؟»⁴⁴

پیام و مخاطب

آن‌هایی که برای نجات میراث فرهنگی خاورمیانه تلاش می‌کنند، بر اهمیت این تاریخ تاکید دارند و همتشان

لحظة تفجير معبد (بعلمين) البتني في مدينة تدمر

مصروف این نیاز است که آن را برای نسل‌های آینده حفظ کنند. به گفته قصیره، «میراث ما نه تنها حافظه جمعی ما است که ثروت مشترک ما نیز به شمار می‌رود. ما در قبال فرزندان و نوادگانمان و نسل‌های پس از خود وظیفه داریم که هرگز از حفظ و انتقال این میراث به آن‌ها غافل نشویم.»⁴⁵

مدیران عراقی و سوری این ابتکارها نیز درک عمیقی از اهمیت این میراث دارند و آن را راهی برای ترویج رواداری نسبت به دیگر فرهنگ‌ها و عاملی برای وحدت بخشیدن به گروه‌های متنوع قومی و مذهبی حول تاریخی مشترک می‌شناسند. صبرین می‌گوید: «میراث فرهنگی وسیله‌ای برای تامین صلح است. مردمی که از فرهنگ و میراث دیگری آگاه باشند، قابلیت بیشتری برای احترام به مذاهب و قومیت‌های مختلف خواهند داشت.»⁴⁶ یکی دیگر از رهبران نجات میراث فرهنگی سوریه با وی هم‌عقیده است: «این فعالیت‌ها تنها درباره گذشته تاریخی نیست. درباره آینده نیز هست. نجات میراثمان تنها چیزی است که به ما کمک می‌کند آینده سوریه‌ای فراگیر (از همه مذاهب و اقوامش) را پس از جنگ بسازیم.»⁴⁷

کنش‌گران بخصوص وقتی می‌خواهند سیاستمداران را تحت فشار بگذارند تا درباره این مساله دست به اقدام بزنند، بر این نکته تاکید می‌کنند که چطور بازار سیاه عتیقه نقش تامین حمایت مالی از تروریسم داعش را بر عهده دارد. یکی از کنش‌گران می‌گوید: «این فقط بحث حفاظت از میراث جهانی نیست، بحث حفاظت از حیات است - ما می‌دانیم که درآمد فروش این آثار عتیقه برای تامین سلاح هزینه می‌شود که آتش خشونت را در سوریه دامن می‌زند.»⁴⁸ دیگران بر ارزش اقتصادی میراث تاریخی سوریه تاکید دارند چرا که این میراث در قالب توریسم فرهنگی تا پیش از آغاز جنگ داخلی در سال ۲۰۱۱ میلادی یکی از منابع مهم اقتصاد این کشور به شمار می‌رفت و اگر این اماکن تاریخی حفظ شوند می‌توانند در آینده نیز یکی از «دارایی‌های مهم اقتصادی سوریه» باشند.⁴⁹

با این حال، رساندن این پیام و فهماندن آن به مردم منطقه دشوار است چرا که جنگ و بی‌ثباتی بسیاری را به تاراج میراث سوق می‌دهد تا پولی به دست آورند. یکی از دلالتی که در مرز ترکیه و سوریه کار می‌کند می‌گوید: «ما چهار سال تمام است در جنگ زندگی می‌کنیم و مردم به هر کاری دست می‌زنند تا شکم بچه‌هاشان را سیر کنند. من هم کاری به این ندارم که این آثار از طرف شورشیان می‌آید یا از داعش؛ من فقط می‌خواهم این‌ها را بفروشم.»⁵⁰

کنش‌گران هم با وزارت فرهنگ سوریه همکاری دارند و هم با مخالفان تا بر این نکته تاکید کنند که «میراث فرهنگی از آن همگان است» و ضرورت محافظت از آن را به همه یادآور شوند. دست‌اندرکاران پروژه «میراث برای صلح» می‌گویند تلاش داریم تا «به تمامی گروه‌های درگیر نشان دهیم که بی‌طرف هستیم و بخصوص از همه بالاتر در موضوع جنگ‌های داخلی مثل سوریه (طرف کسی را نمی‌گیریم)»^{۵۴} برای پیش بردن این تلاش‌ها، یکی از کنش‌گران می‌گوید: «در تلاش هستیم تا از مراجع دینی فتوایی در نهی غارت میراث بگیریم و (در مذاکره) داریم جلو می‌رویم.» با این وجود اضافه می‌کند که همه آن‌ها از تماس با داعش پرهیز می‌کنند، چرا که چنین تماسی نه تنها نتیجه‌ای دربر نخواهد داشت که خطرناک هم خواهد بود.^{۵۲}

اقدامات خارج از کشور (Outreach Activities)

کنش‌گران به ماورای خاورمیانه توجه می‌کنند تا دنیا را برای کمک به حفاظت از میراث فرهنگی منطقه برانگیزانند. به گفته یکی از باستان‌شناسان، این موضوع «در دستور کار (جهانی) نیست و از توجهی که شایسته است برخوردار نشده و ما تلاش می‌کنیم که به این وضعیت خاتمه دهیم»^{۵۵} یکی از فواید تهیه گزارش‌های مردمی از آثار به غارت رفته این است که می‌توان با آن‌ها «حساسیت جامعه جهانی» را نسبت به حجم این تخریب‌ها و جدی بودن تراژدی که در جریان است برانگیخت.^{۵۴}

در سال ۲۰۱۴، گروهی از دانشگاهیان و کنشگران سوری به همراه سازمان‌های بین‌المللی از جمله «کمپین سوریه» برای لابی کردن در شورای امنیت سازمان ملل اقدام کردند تا این سازمان تجارت آثار عتیقه بدون سند از سوریه را ممنوع کند، چنانکه در ۲۰۰۳ میلادی در قبال آثار فرهنگی عراق کرده بود. آن‌ها این اقدام را «اولین گام» برای کاستن از ارزش آثار غارت شده برای فروش می‌دانستند و اقدامی برای «ابراز همبستگی بین‌المللی با کنش‌گران و باستان‌شناسانی که جانشان را برای حفظ این آثار به خطر می‌انداختند»^{۵۵} کمپین آن‌ها شامل تهیه طوماری هم بود که آن را چهره‌های سرشناسی امضا کرده بودند از قبیل بازیگر معروف سینما ایان مک کلن (Ian McKellen) و نامه سرگشاده‌ای هم نوشته بودند که به امضای صدها تن از شخصیت‌های دانشگاهی از گوشه و کنار دنیا رسیده بود. رهبران این کمپین اطلاعات بازرشی به تیم ناظران تحریم‌های شورای امنیت ارائه کردند که نشان می‌داد چگونه آثار غارت شده برای تامین مالی داعش و جبهه النصره استفاده شده است. آن‌ها در کنفرانس یونسکو هم شرکت کردند و توجه سیاستمداران بلندمرتبه را به موضوع جلب کردند. تلاش‌های آن‌ها نهایتاً در فوریه ۲۰۱۵ میلادی به موفقیت انجامید و شورای امنیت سازمان ملل متحد تجارت اشیاء عتیقه سوریه را ممنوع ساخت.^{۶۵}

با این حال، آن‌ها می‌دانند که تلاش‌های بیشتری هنوز باید انجام است. در ماه جولای ۲۰۱۵، لایحه‌ای در کنگره آمریکا به تصویب رسید و به سنا فرستاده شد که به دولت آمریکا اجازه می‌داد ورود آثار عتیقه از سوریه را مشمول محدودیت سازد.^{۷۵} چنین قوانینی بالقوه می‌تواند کمک باشد، اما عمرو العزم به این نکته اشاره می‌کند که: «شما هم به قانون نیاز دارید و هم به ابزار اجرایی کردن آن. اگر (از میان انبوه آثار قاچاق‌شده) تنها یک مورد از ۱۰۰ مورد بازرسی شود، هنوز برای قاچاقچیان در سراسر دنیا می‌ارزد که به کار خود ادامه دهند»^{۵۸}

در حالی که این تلاش‌ها ادامه دارد، برخی کنش‌گران بر این باورند که نابودی میراث فرهنگی سوریه را نمی‌توان از بحران فراگیر این کشور جدا کرد و راه حل نهایی برای هر دو بحران «یک راه حل جامع و عادلانه سیاسی برای جنگ» است. همانطور که دو تن از دانشگاهیان نوشته‌اند: «اگر ما واقعا دلمان برای آثار باستانی سوریه و عراق و زجری که مردم این دو کشور می‌کشند سوخته است، پس باید با جدیت هرچه تمام‌تر در پی

برآوردن صلحی پایدار به عنوان هدف غایی خود باشیم.»⁵⁹

نجات تاریخ باستانی منطقه چراغ امیدی خواهد بود برای آینده آن؛ در حقیقت برخی از مناطق باستانی تخریب شده نمونه تاریخ بلند سنت رواداری در خاورمیانه بوده است. دورا اروپوس، قلعه شهر رومی در شرق سوریه، تا پیش از تخریب آن در ۲۰۱۵، نشانگر میراثی بود از همزیستی چندفرهنگی و چندمذهبی. «مسیحیان، یهودیان و آنچه ما بت پرستان (pagans) می‌خوانیم در این شهر در کنار یکدیگر زندگی می‌کردند. سربازان رومی از برج نگهبانی خود روی دیوار قلعه هم کلیسایی در مقابل چشم داشتند و هم کنیسه‌ای.»⁶⁰ با نجات دادن این مکان‌های تاریخی برای نسل‌های آینده، مردم سوریه و عراق می‌توانند خاطره‌ای قوی از پیشینه غنی و متکثر خود ارائه دهند، و راه را برای آینده‌ای باز کنند که چنین میراثی را محترم دارد.

پانوشتها:

۱ دولت اسلامی عراق و شام (که در منابع انگلیسی ISIS خوانده می شود). این نیروی نظامی از ژوئن ۲۰۱۴ به صورت خودخوانده اعلام حکومت کرد و نام «دولت اسلامی» را (در مقابل «داعش» که بیشتر در منابع مخالف گروه استفاده می شود) برگزید.

۲ “Isis reaches gates of ancient Syrian city Palmyra, stoking fears of destruction,” *The Guardian*, May 14, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.theguardian.com/world/2015/may/14/isis-syria-palmyra-iraq>>.

۳ “Henry Austin, “Palmyra is captured by ISIS; what now for its ancient relics?” *NBC News*, May 21, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.nbcnews.com/storyline/isis-terror/palmyra-captured-isis-what-now-its-ancient-relics-n361996>>.

۴ Christina Lamb, “Islamic State crisis: Monuments men of Syria guard Palmyra ruins,” *The Australian*, May 18, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.theaustralian.com.au/news/world/the-times/islamic-state-crisis-monuments-men-of-syria-guard-palmyra-ruins/news-story/e9c21b98a5f59c54182927d49ed96101>>.

۵ Jeremy Bowen, “The men saving Syria’s treasures from Isis,” *New Statesman*, Sept. 22, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.newstatesman.com/culture/art-design/2015/09/men-saving-syria-s-treasures-isis>>.

۶ Heather Kelly, “The man trying to save ancient sites from ISIS,” *CNN Money*, Oct. 24, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://money.cnn.com/2015/10/24/technology/digital-preservation-cyark/index.html>>.

۷ Mairi Mackay, “Indiana Jones with a 3-D camera? Hi-tech fight to save antiquities from ISIS,” *CNN*, Aug. 31, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.cnn.com/2015/08/28/middleeast/3d-mapping-ancient-monuments/index.html>>.

۸ Kelly, “The man trying to save ancient sites from ISIS.”

۹ Lamb, “Islamic State crisis: Monuments men of Syria guard Palmyra ruins.”

۱۰ Joe Parkinson, Ayla Albayrak and Duncan Mavin, “Syrian ‘Monuments Men’ Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror,” *The Wall Street Journal*, Feb. 10, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.wsj.com/articles/syrian-monuments-men-race-to-protect-antiquities-as-looting-bankrolls-terror-1423615241>>.

۱۱ Kane Farabaugh, “Activists race to save Syria’s cultural history,” *Voice of America*, Nov. 7, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.voanews.com/content/activists-race-save-syria-cultural-history/3048635.html>>.

۱۲ Parkinson, Albayrak and Mavin, “Syrian ‘Monuments Men’ Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror.”

- 13 *Ibid.*
- 14 Katrin Elger, "Monuments Men: The Quest to Save Syria's History," *Spiegel Online International*, Aug. 4, 2014, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.spiegel.de/international/world/how-archaeologists-are-trying-to-save-syrian-artifacts-a-983818.html>>.
- 15 Deborah Amos and Alison Meuse, "In Syria, Archaeologists Risk Their Lives To Protect Ancient Heritage," *NPR Morning Edition*, March 9, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.npr.org/sections/parallels/2015/03/09/390691518/in-syria-archaeologists-risk-their-lives-to-protect-ancient-heritage>>.
- 16 Fiona Keating, "Ma'arra Mosaic Museum suffers massive destruction in barrel bomb attack by 'Syrian army helicopters,'" *International Business Times*, June 20, 2015, accessed at <<http://www.ibtimes.co.uk/maarra-mosaic-museum-suffers-massive-destruction-barrel-bomb-attack-by-syrian-army-1507171>>.
- 17 Parkinson, Albayrak and Mavin. "Syrian 'Monuments Men' Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror."
- 18 Tim Macfarlan, "Palmyra's 'Monuments Men' stash ancient relics before Daesh can destroy them," *Albawaba*, May 18, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.albawaba.com/editorchoice/palmyra%E2%80%99s-%E2%80%98monuments-men%E2%80%99-stash-ancient-relics-daesh-can-destroy-them-695850>>.
- 19 *Ibid.*
- 20 Parkinson, Albayrak and Mavin, "Syrian 'Monuments Men' Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror."
- 21 Kelly, "The man trying to save ancient sites from ISIS."
- 22 Mackay, "Indiana Jones with a 3-D camera? Hi-tech fight to save antiquities from ISIS."
- 23 *Ibid.*
- 24 Carol Guensburg, "In Iraq, Syria, Battling to Preserve Cultural Heritage Under Siege," *Voice of America*, March 1, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.voanews.com/content/in-iraq-syria-battling-to-preserve-cultural-heritage/2663070.html>>.
- 25 Lamb, "Islamic State crisis: Monuments men of Syria guard Palmyra ruins."
- 26 Silvia Perini and Emma Cunliffe, "Towards a protection of the Syrian cultural heritage: A summary of the international response, Volume II (March 2014 – September 2014)," *Heritage for Peace*, October 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <http://www.heritageforpeace.org/wp-content/uploads/2014/10/Towards-a-protection-of-the-Syrian-cultural-heritage_Oct-2014.pdf>.
- 27 "Emergency preservation activities completed at Syria's Ma'arra Mosaic Museum," *Penn Museum*, March 5, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.penn.museum/information/press-room/press-releases-research/670-syria-emergency-preservation>>.

28 Parkinson, Albayrak and Mavin, “Syrian ‘Monuments Men’ Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror.”

29 Mike Giglio and Munzer al-Awad, “Inside the Underground Trade to Sell Off Syria’s History,” *BuzzFeed News*, July 30, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.buzzfeed.com/mikegiglio/the-trade-in-stolen-syrian-artifacts#.vpGGMm6JG>>.

Amr Al-Azm, Salam Al-Kuntar and Brian I. Daniels, “ISIS’ Antiquities Sideline,” *The New York Times*, Sept. 2, 2014, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.nytimes.com/2014/09/03/opinion/isis-antiquities-sideline.html>>.

30 Amr Al-Azm, “The Pillaging of Syria’s Cultural Heritage,” *The Middle East Institute*, May 22, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.mei.edu/content/at/pillaging-syrias-cultural-heritage>>.

31 Parkinson, Albayrak and Mavin, “Syrian ‘Monuments Men’ Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror.”

32 Kareem Shaheen, “Isis destroys historic Christian and Muslim shrines in northern Iraq,” *The Guardian*, March 20, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.theguardian.com/world/2015/mar/20/isis-destroys-historic-christian-muslim-shrines-iraq>>.

33 Farabaugh, “Activists race to save Syria’s cultural history.”

34 Kareem Shaheen and Ian Black, “Beheaded Syrian scholar refused to lead Isis to hidden Palmyra antiquities,” *The Guardian*, Aug. 19, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.theguardian.com/world/2015/aug/18/isis-beheads-archaeologist-syria>>.

۳۵ از ابتدای دسامبر سال ۲۰۱۵ ناظر حقوق بشر در سوریه تلفات جانی در جنگ داخلی سوریه را حدود ۳۳۰ هزار نفر تخمین زده، ده‌ها هزار نفر نیز ناپدید شده‌اند. به‌علاوه، به گزارش موسسه اقتصاد و صلح در سال ۲۰۱۴ شش هزار و سی و هفت نفر به دست داعش کشته شده‌اند.

Bryan Schatz, “Inside the difficult, dangerous work of tallying the ISIS death toll,” *Mother Jones*, Dec. 9, 2015, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.motherjones.com/politics/2015/12/isis-syria-death-casualty-count>>.

36 Jane O’Brien, “The international team trying to save Syrian antiquities,” *BBC News*, July 21, 2014, accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.bbc.com/news/magazine-28380674>>.

37 Parkinson, Albayrak and Mavin, “Syrian ‘Monuments Men’ Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror.”

38 *Ibid.*

39 Shaheen and Black, “Beheaded Syrian scholar refused to lead Isis to hidden Palmyra antiquities.”

40 Ursula Lindsey, “Academics and Archaeologists Fight to Save Syria’s Artifacts,” *The New York Times*, August 24, 2014, accessed Oct. 12, 2016, at <http://www.nytimes.com/2014/08/25/world/middleeast/academics-and-archaeologists-fight-to-save-syrias-artifacts.html?_r=0>.

41 Jack Martinez, "Culture Under Threat: the Fight to Save the Middle East's Antiquities from Terrorism," *Newsweek*, Sept. 24, 2015, accessed Oct. 12, 2016, at <<http://www.newsweek.com/syria-antiquities-trafficking-threat-isis-376338>>.

42 *Ibid.*

43 Mackay, "Indiana Jones with a 3-D camera? Hi-tech fight to save antiquities from ISIS."

44 Elger, "Monuments Men: The Quest to Save Syria's History."

45 Ben Kacyra, "Ancient wonders captured in 3D," *TED.com*, July 2011, accessed Oct. 12, 2016, at <https://www.ted.com/talks/ben_kacyra_ancient_wonders_captured_in_3d/transcript?language=en>.

46 Guida Fullana, "The lack of security in Syria during the war has enabled a tremendous amount of trafficking in antiquities: Interview with Isber Sabrine," *Universitat Oberta de Catalunya*, March 2014, accessed Oct. 12, 2016, at <http://www.joy-of-elearning.com/portal/en/campus_pau/entrevistes/entrevistes/Isber_Sabrina.html>.

47 Parkinson, Albayrak and Mavin, "Syrian 'Monuments Men' Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror."

48 Justine Drennan, "The Black-Market Battleground," *Foreign Policy*, Oct. 17, 2014, accessed Oct. 12, 2016, at <<http://foreignpolicy.com/2014/10/17/the-black-market-battleground/>>.

49 Andrew Curry, "Archaeologists train 'Monuments Men' to save Syria's past," *National Geographic*, Sept. 3, 2014, accessed Oct. 12, 2016, at <<http://news.nationalgeographic.com/news/2014/09/140903-syria-antiquities-looting-culture-heritage-archaeology/>>.

50 Giglio and al-Awad, "Inside the Underground Trade to Sell Off Syria's History."

51 Fullana, "The lack of security in Syria during the war has enabled a tremendous amount of trafficking in antiquities: Interview with Isber Sabrine."

52 Parkinson, Albayrak and Mavin. "Syrian 'Monuments Men' Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror."

53 Lindsey, "Academics and Archaeologists Fight to Save Syria's Artifacts."

54 *Ibid.*

55 Amr al-Azm, "Open Letter Calling on UN to Ban Trade in Syrian Artifacts," *The Syria Campaign*, Sept. 25, 2014, accessed Oct. 12, 2016, at <<https://diary.thesyriacampaign.org/un-ban-the-trade-in-syrian-antiquities/>>.

56 Amr al-Azm, Facebook post, *The Syria Campaign*, Feb. 18, 2015, accessed Oct. 12, 2016, at <<https://www.facebook.com/TheSyriaCampaign/photos/a.608812989210718.1073741828.607756062649744/798873320204683/>>.

57 "Bill to Restrict ISIS' Ability to Profit from Sales of Antiquities," *Chuck Grassley, United States Senator for Iowa*, July 29, 2015, accessed Oct. 12, 2016, at <<http://www.grassley.senate>.

[gov/news/news-releases/bill-restrict-isis%E2%80%99-ability-profit-sales-antiquities>](http://www.ft.com/intl/cms/s/0/d0784c78-50b0-11e5-b029-b9d50a74fd14.html#axzz3wDq7rNRr).

58 Kathryn Tully, “How to buy antiquities,” *Financial Times*, Sept. 4, 2015, accessed Oct. 12, 2016, at <<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/d0784c78-50b0-11e5-b029-b9d50a74fd14.html#axzz3wDq7rNRr>>.

59 Abdalrazzaq Moaz and Jesse Casana, “Only an End to the Civil War in Syria Will Solve the Problem,” *The New York Times*, Oct. 9, 2014, accessed Oct. 12, 2016 at <<http://www.nytimes.com/roomfordebate/2014/10/08/protecting-syrias-heritage/only-an-end-to-the-civil-war-in-syria-will-solve-the-problem>>.

60 Andrew Curry, “Archaeologists train ‘Monuments Men’ to save Syria’s past.”

بیشتر بیاموزیم

منابع خبری و تحلیلی

- Bowen, Jeremy. "The men saving Syria's treasures from Isis." *New Statesman*. Sept. 22, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.newstatesman.com/culture/art-design/2015/09/men-saving-syria-s-treasures-isis>>.
- Cassano, Jay. "In The Wake Of ISIS, 3-D Scans Are Saving Iraq's Cultural Heritage." *Fast Company*. June 10, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<https://www.fastcoexist.com/3047045/in-the-wake-of-isis-3-d-scans-are-saving-iraqs-cultural-heritage>>.
- Drennan, Justine. "The Black-Market Battleground." *Foreign Policy*. Oct. 17 2014. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://foreignpolicy.com/2014/10/17/the-black-market-battleground/>>.
- El Deeb, Sarah. "Racing against militant threat to document Syria's heritage." *Associated Press*. Sept. 23, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://bigstory.ap.org/article/77b33fa8ea0c462686e2e0a04eedd725/experts-and-locals-scrambling-document-syrias-heritage>>.
- Elger, Katrin. "Monuments Men: The Quest to Save Syria's History." *Spiegel Online International*. Aug. 4, 2014. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.spiegel.de/international/world/how-archaeologists-are-trying-to-save-syrian-artifacts-a-983818.html>>.
- Farabaugh, Kane. "Activists race to save Syria's cultural history." *Voice of America*. Nov. 7, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.voanews.com/a/activists-race-save-syria-cultural-historyo/3048635.html>>.
- Giglio, Mike and Munzer al-Awad. "Inside the Underground Trade to Sell Off Syria's History." *BuzzFeed News*. July 30, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <https://www.buzzfeed.com/mikegiglio/the-trade-in-stolen-syrian-artifacts?utm_term=.kgDPqMpwe#.xs9vj3z7A>.
- Greenberg, Andy. "A Jailed Activist's 3-D Models Could Save Syria's History From ISIS." *Wired*. Oct. 21 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<https://www.wired.com/2015/10/jailed-activist-bassel-khartabil-3d-models-could-save-syrian-history-from-isis/#slide-6>>.
- Guensburg, Carol. "In Iraq, Syria, Battling to Preserve Cultural Heritage Under Siege." *Voice of America*. March 1, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.voanews.com/a/in-iraq-syria-battling-to-preserve-cultural-heritage/2663070.html>>.
- Karmelek, Mary. "The New Monument Men Outsmart ISIS." *Newsweek*. Nov. 11, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.newsweek.com/2015/11/20/institute-digital-archaeology-preserves-cultural-heritage-middle-east-392732.html>>.
- Kelly, Heather. "The man trying to save ancient sites from ISIS." *CNN Money*. Oct. 24, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://money.cnn.com/2015/10/24/technology/digital-preservation-cyark/index.html?category=home-international>>.
- Landi, Martina. "A Culture of Peace to Unify Syria: Interview with Isber Sabrina." *Gariwo*.

May 26, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://en.gariwo.net/culture/arts/a-culture-of-peace-to-unify-syria-12882.html>>.

- Lindsey, Ursula. "Academics and Archaeologists Fight to Save Syria's Artifacts." *The New York Times*. Aug. 24, 2014. Accessed Oct. 11, 2016, at <http://www.nytimes.com/2014/08/25/world/middleeast/academics-and-archaeologists-fight-to-save-syrias-artifacts.html?_r=1>.
- Lynch, Sarah. "The race to protect antiquities in Iraq, Syria." *USA Today*. March 18, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/03/18/islamic-state-archaeological-artifacts/24703975/>>.
- Mackay, Mairi. "Indiana Jones with a 3-D camera? Hi-tech fight to save antiquities from ISIS." *CNN*. Aug. 31, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.cnn.com/2015/08/28/middleeast/3d-mapping-ancient-monuments/index.html>>.
- Martinez, Jack. "Culture Under Threat: the Fight to Save the Middle East's Antiquities from Terrorism." *Newsweek*. Sept. 24, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.newsweek.com/syria-antiquities-trafficking-threat-isis-376338>>.
- O'Brien, Jane. "The international team trying to save Syrian antiquities." *BBC News*. July 21, 2014. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.bbc.com/news/magazine-28380674>>.
- Parkinson, Joe, Ayla Albayrak and Duncan Mavin. "Syrian 'Monuments Men' Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror." *The Wall Street Journal*. Feb. 10, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.wsj.com/articles/syrian-monuments-men-race-to-protect-antiquities-as-looting-bankrolls-terror-1423615241>>.
- Schatz, Bryan. "Meet the 'Monuments Men' Risking Everything to Save Syria's Ancient Treasures From ISIS." *Mother Jones*. March 6, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.motherjones.com/politics/2015/02/how-isis-cashes-illegal-antiquities-trade>>.

منابع چندرسانه‌ای

- Amos, Deborah and Alison Meuse. "In Syria, Archaeologists Risk Their Lives To Protect Ancient Heritage." *NPR Morning Edition*. March 9, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.npr.org/sections/parallels/2015/03/09/390691518/in-syria-archaeologists-risk-their-lives-to-protect-ancient-heritage>>.
- Borrud, Gabriel and Samantha Early. "Syria and Iraq's 'Monuments Men.'" *Deutsche Welle*. March 20, 2015. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.dw.com/en/syria-and-iraqs-monuments-men/av-18330916>>.
- Brown, Jeffrey. "Protecting ancient treasures from becoming casualties in Iraq and Syria." *PBS Newshour*. Sept. 24, 2014. Accessed Oct. 11, 2016, at <<http://www.pbs.org/newshour/bb/ancient-treasures-casualties-in-iraq-and-syria/>>.
- Kacyra, Ben. "Ancient wonders captured in 3D." *TED.com*. July 2011. Accessed Oct. 11, 2016, at <https://www.ted.com/talks/ben_kacyra_ancient_wonders_captured_in_3d?language=en>.

منابع تصویری

- Site of Palmyra
<http://whc.unesco.org/en/list23/>
- Syrian ‘Monuments Men’ Race to Protect Antiquities as Looting Bankrolls Terror
<http://www.wsj.com/articles/syrian-monuments-men-race-to-protect-antiquities-as-looting-bankrolls-terror1423615241->
- The New Monument Men Outsmart ISIS
<http://www.newsweek.com/2015/11/20/institute-digital-archaeology-preserves-cultural-heritage-middle-east-392732.html?rx=us>
- Illicit Cultural Property
<http://illicitculturalproperty.com/wp-content/uploads/2015/10/salama-ap-2015-usa-iraq-syria-illicit-antiquities-trade-150715.jpg>